

EVROPSKÁ MINIMÁLNÍ MZDA JAKO ÚKOL

JAN BITTNER

V půlce června došlo na evropské úrovni k významné události, která však českým veřejným prostorem proletěla spíše bez povšimnutí. Evropští ministři práce odsouhlasili podobu historicky první evropské legislativy k posílení kolektivního vyjednávání a ochraně příjmů nejhůře odměňovaných pracovníků. Tato tzv. směrnice o přiměřených minimálních mzdách bohužel sama o sobě není kouzelný proutek, který Česko vyhrabe z tekutého písku levné práce a slabé pozice zaměstnanců, jež ho stahují ke mzdovému dnu.

Jak již název směrnice napovídá, jejím hlavním cílem je zajistit takovou výši minimální mzdy, která zaručí důstojný životní standard co největšímu počtu zaměstnanců a podpoří snahu v boji proti pracující chudobě a mzdovým nerovnostem. Tím legislativa představuje zásadní milník pro evropskou integraci – není to totiž tak dávno, co Evropská komise i členské země sobě

navzájem naopak doporučovaly snižování práv zaměstnanců a jistot na pracovním trhu. Směrnice nyní stanovuje kritéria, které jednotlivé země musí zahrnout do rozhodování o výši své zákonné minimální mzdy (pokud takovou mají). Těmi jsou její kupní síla, celková mzdová úroveň a mzdové rozvrstvení, dynamika růstu mezd či dlouhodobější produktivita práce. Konečné rozhodnutí o výši minimální mzdy

nicméně nadále zůstává v kompetenci členských zemí.

Směrnice mírného pokroku v mezích zákona

V čem tkví změna? Vlády budou muset výši minimální mzdy zdůvodnit, aby bylo možné zhodnotit, zda je přiměřená. To by

a ekonomických realit, které o něco více navštíví mzdovou bídu, kterou si v Česku sami ordinujeme. Momentální propast mezi českou minimální mzdou a referenčními hodnotami je totiž donebevolažící - přes hranici pouhých 40 procent se u nás mzdové minimum přehouplo jen párkrát. V evropském srovnání jsme tak na posledním místě v poměru minimální mzdy k mediánu a třetí od konce v poměru k průměrné mzdě. Jsme tedy jednou z těch zemí, na které směrnice cílí.

U sousedů v Polsku nebo na Slovensku se již vyšší minimální mzda stala nástrojem k přeměně celé ekonomiky. Pokud nás ani přístup našich nejbližších sousedů, ani evropské postrčení nepoučí, zůstane Česko (semi)periferní ekonomikou, ostrovem nízkých mezd, který bude lákat nízkokvalifikovanou práci i od původně ekonomicky slabších sousedů.

Čím si vůbec dlouhodobou podporu nízké minimální mzdy v Česku vysvětlit? Jedním z vysvětlení může být zvláštní podoba společenské smlouvy upřednostňující nízkou nezaměstnanost před vysokými mzdami spolu se silnou vírou v již vyvrácené ekonomické poučky o negativním dopadu minimální mzdy na zaměstnanost. Neexistuje odborná studie, která by negativní souvislost naznačovala, naopak výzkumy hovoří spíše o významném pozitivním vlivu na vývoj mezd bez zásadního dopadu na nezaměstnanost.

Druhým možným vysvětlením jsou relativně slabé (zastoupením i zákonnými pravomocemi) odbory jakožto hlavní nositelé tématu minimální mzdy ve veřejném prostoru. Zatímco společenskou smlouvu samotná nová směrnice přepíše jen stěží, ale sílu odborového hnutí může přece jen zvýšit.

Šance pro Česko plná paradoxů

Paradox směrnice o přiměřených minimálních mzdách je totiž v tom, že navzdory názvu její největší přínos pro Česko neleží v otázce minimální mzdy. Věnuje se i kolektivnímu vyjednávání jako jednomu z pilířů evropského hospodářského modelu. Nebojí se navíc v tomto ohledu být ambiciózní, čímž kompenzuje obecnost a dobrovolnost při regulaci minimální mzdy. Jednak garantuje právo na kolektivní vyjednávání, jednak stanovuje povinný(!) cíl pokrytí kolektivním vyjednáváním na 80% pracujících.

Česko s 35% pokrytím zaměstnanců kolektivními smlouvami zaostává. Mohlo by být i hůř - Slovensko je na pouhých 24% a Estonsko s Litvou nedosahují ani 10% pokrytí. Osmdesátiprocentního pokrytí

(což je cíl) již nyní dosahuje osm zemí: Finsko, Švédsko, Dánsko, Rakousko, Belgie, Francie, Španělsko a Itálie. My ostatní musíme vytvořit akční plán s konkrétními opatřeními, která povedou k žádoucímu pokrytí.

Bylo by záhodno, aby se česká vláda k akčnímu plánu postavila čelem a vzala si za své posílení kolektivního vyjednávání také na sektorové úrovni, které funguje i ve strukturálně podobných státech. Česká ekonomika dlouhodobě hřeší na neexistenci kolektivních smluv vyššího stupně, jež by posílily nejenom roli zaměstnanců, ale i managementu tuzemských dcer zahraničních koncernů.

Změna musí nakonec přijít zevnitř

Evropská směrnice o přiměřených minimálních mzdách nepřinese žádnou přísnou regulaci stanovování mezd v Česku ani nucený raketový nárůst výše minimální mzdy. Viděno českou perspektivou směrnice především navštíví ostudnou výši tuzemské minimální mzdy, která neodpovídá ani ekonomickým realitám, ani existenčním potřebám zaměstnanců. Současně otevře téma kolektivního vyjednávání a vyzve Česko k jeho revizi.

Pokud byly devadesátky dětstvím české tržní ekonomiky a nultá léta pubertou, už je nejvyšší čas dospět. K dospělosti, tedy k připojení se k evropskému hospodářskému modelu, patří i kolektivní vyjednávání. Směrnice sice představuje historický úspěch pro evropskou integraci, ale sama o sobě nemá sílu změnit poměry v Česku. Ochota opustit zajeté koleje ekonomiky levné práce musí vzejít zevnitř.

JAN BITTNER
Autor je ekonom,
působí na Fakultě
podnikohospodářské VŠE.

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

mělo skoncovat s dosud obvyklou náhodnou „střelbou“ čísel, dokud se nenajde shoda. Následně proběhne zhodnocení ze strany Evropské komise. Ta bude minimální mzdy poměřovat také referenčními hodnotami 60% mediánové a 50% průměrné hrubé mzdy dané země, které jsou považované za hranici příjmové chudoby, a právě před tou by měla minimální mzda chránit.

Dosud totiž žádná země nepřekračuje obě hodnoty zároveň. V některých zemích již nyní hrají ve vyjednávání o minimálních mzdách roli, ačkoli pevně ustanovený mechanismus navyšování zatím nepředstavují nikde. Například německá debata se kolem těchto referenčních hodnot točí dlouho, a proto i díky nim se od 1. října zvyšuje minimální mzda na 12 eur/hod. (cca 50 tisíc Kč hrubého měsíčně), což je nárůst o 18%.

Patříme na Západ? Ne, ale ani na Východ

Zároveň však doporučení na základě vágně definovaných kritérií českou vládu zcela jistě nezažene do kouta. Na to je nová směrnice příliš slabá. Tlak přesto může zvýšit pravidelné srovnávání jednotlivých zemí